

Հաշվետվություն
ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի գիտական և
գիտակազմակերպչական գործունեության 2018թ. հիմնական արդյունքների մասին

1. Կարևորագույն արդյունքները:

Հաշվետու տարում Վաշինգտոնի ամենամյա Ժողովրդական կենցաղի և սովորույթների փառատոնը («FolkLife Festival») նվիրված էր Հայաստանին: Ինստիտուտի ազգագրագետ-մշակութաբանների գիտահետազոտական խումբը, աշխարհի խոշորագույն թանգարանային և հետազոտական կենտրոններից մեկի՝ ԱՄՆ-ի Սմիթսոնյան հաստատության հետ համատեղ մշակել և փառատոնին ներկայացրել է «Հայաստան. տուն արարելը» (Armenia: Creating Home) խորագրով ծրագիրը: Կենսունակ և այսօր հասարակական և տնտեսական կենցաղում կիրառվող ժողովրդական մշակույթի բազմաթիվ տարրերի թիրախավորված հավաքի, գիտական նկարագրության և փառատոնային ցուցադրության հայեցակարգի, ներկայացման առումներով կատարված աշխատանքը նախադեպը չունի նմանատիպ փառատոնների միջազգային պրակտիկայում և բարձր գնահատականի է արժանացել փառատոնի կազմակերպիչների կողմից: Հայոց զինեզործական մշակույթը, թոնրատունը թխվող և բաժանվող լավաշով, գիրը, ասեղնագործությունը, գորգագործությունը, խաչքարը և բազմաթիվ այլ ժողովրդական մշակույթի տարրեր ներկայացնող տասնմեկ տաղավարները 10 օրվա մեջ ընդունել են շուրջ 800000 այցելու (ղեկ.՝ պ.գ.թ., ԳԱԱ թղթ. անդամ Լ. Աբրահամյան):

Լեռնագոգ 1 նորահայտ հնավայրի պեղումներով և նյութերի ուսումնասիրությամբ բացահայտվել և ուսումնասիրվել է մ.թ.ա. VIII-VII հազ. ժամանակագրվող, վաղ հոլոցենի՝ նոր քարի դարի նախակերամիկական փուլի (PPNB/C) մշակույթը ներկայացնող հնագույն բնակատեղի: Ստացված արդյունքներն ու նոր տվյալները կարևոր ներդրում են Առաջավոր Ասիայի առաջին երկրագործական հասարակությունների ձևավորման մեխանիզմների վեր հանման, տարածման արեալին վերաբերող ուսումնասիրությունների ոլորտում, արձանագրելով «նեոլիթյան հեղափոխության» միջուկային գոտուն բնորոշ պարամետրերով մի նոր կենտրոնի առկայության փաստը Արաքսից հյուսիս ընկած տարածքներում (ղեկ. Ա. Պետրոսյան, Մ. Արիմուրա):

2. Բազային ֆինանսավորմամբ ստացված արդյունքները:

«Հայաստանի պատմամշակութային ժառանգության հնագիտական ուսումնասիրություն» ենթածրագրով հաշվետու տարում պեղվել և ուսումնասիրվել են ՀՀ և Արցախի տարածքի 42 հուշարձաններ: Հայտնաբերվել և նկարագրվել են բրոնզեդարյան դարերի ամրոց-բնակատեղիներ, ժայռափոր դամբարաններ, միջնադարյան ժայռափոր մատուռներ, արտադրական համալիրներ: Պեղումներով և լաբորատոր անալիզներով ձեռք բերված տվյալների շնորհիվ զգալիորեն թարմացվել է Հայոց պատմության և մշակույթի ուսումնասիրության աղբյուրագիտական հենքը (ղեկ.՝ պ.գ.դ., ԳԱԱ թղթ. անդամ Պ. Ավետիսյան):

«Դիվան հայ վիմագրության» ենթածրագրով շարունակվել են Արմավիրի, Արագածոտնի և Կոտայքի մարզերի վիմագրերի պրակների կազմման աշխատանքները: ՀՀ Կոտայքի մարզի տարբեր հուշարձաններում լուսանկարվել, վերծանվել, գրչագրվել ու ծանոթագրվել են մոտ հինգ տասնյակ նորահայտ վիմական արձանագրություններ (ղեկ.՝ պ.գ.թ. Գ. Սարգսյան):

«Սոցիալ-մշակութային գործընթացների էթնիկ առանձնահատկությունները ՀՀ քաղաքային և գյուղական բնակչության շրջանում» ենթածրագրով հավաքված նյութերի և էթնոսոցիոլոգիական հետազոտությունների արդյունքների հիման վրա վերլուծվել են հայաստանյան հանրության մեջ միգրացիոն, ընտանեկան և ազգակցական, տոնածիսական և կրոնական, պրոֆեսիոնալ մշակույթի, ինքնության համակարգում տեղի ունեցող փոփոխությունները և նոր դրսևորվող միտումները: Մասնավորապես, քննարկվել են, թե համաշխարհայնացման գործընթացները և նոր տեղեկատվական հոսքերը ի՞նչ ազդեցություն են թողնում ընտանեկան արժեքների, քաղաքացիական և պայմանագրային ամուսնությունների, ընտանիքի մոդելի և կատարած գործառույթների փոփոխությունների վրա, ի՞նչ նոր դրսևորումներ են առկա ինքնության, հայոց տոնածիսական համալիրում և գեղարվեստական մշակույթի սպառման ոլորտում: Վեր է հանվել միգրացիայի թողած սոցիալ-տնտեսական և մշակութային ազդեցությունը անհատի, ընտանիքի, համայնքի և հասարակության մակարդակով (ղեկ.՝ պ.գ.դ. Մ. Գալստյան):

3. Թեմատիկ ֆինանսավորմամբ ստացված արդյունքները:

Ընթացիկ տարվա հոկտեմբեր ամսից ինստիտուտի գիտահետազոտական խմբերի ուժերով կատարվում են հինգ՝ «Բույսերի և պտուղների խորհրդանշական պատկերների լեզվա-բանագիտական և մշակութաբանական վերլուծություն՝ ըստ հայ բանահյուսական տեքստերի», «Հայկական էպոսի վաղնջական շերտերը», «Հայիրանական «Ռոստամ Զալ» վեպը և հայ վիպական ավանդությունը», «Սյունիքի բանահյուսությունը», «Վանի թագավորության պատմության և մշակույթի ատլաս (ըստ հնագիտական և գրավոր աղբյուրների)» թեմաներ: Երկու ամիսների ընթացքում թեմատիկ խմբերը մասամբ ավարտել են հետազոտությունների համար անհրաժեշտ սկզբնաղբյուրների հավաքի և համակարգման աշխատանքները:

4. Կիրառական աշխատանքների արդյունքները:

Զգալի աշխատանք է կատարվել պատմամշակութային ժառանգության, պահպանման, վերականգնման, թանգարանացման ծրագրերով հուշարձանների պեղումների և դաշտային հետազոտությունների ոլորտում: Հաշվետու տարում այդ ծրագրերով պեղվել է Դաշտադեմի ամրոցը, Մաստարայի նորահայտ անտիկ բնակատեղին, 6 եկեղեցական համալիր, 1 ձիթհան: ՀՀ պատմա-մշակութային հուշարձանների ցանկում ընդգրկելու համար ՀՀ մշակույթի նախարարությանն է տրամադրվել ինստիտուտի արշավախմբերի հայտնաբերած ավելի քան 350 հնավավայրի տվյալներ:

Վերականգնվել և թանգարանացման համար նախապատրաստվել են 800 միավոր պատմա-մշակութային մեծ արժեք ունեցող գտածո՝ բրոնզից, երկաթից, ապակուց,

ոսկրից, քարից պատրաստված իրեր և առարկաններ (դեկ.՝ պ.գ.դ., ԳԱԱ թղթ. անդամ Պ. Ավետիսյան):

Գ. Արեշյանի անվանական ֆոնդից “Koha” համացանցային էլեկտրոնային քարտարանում մուտքագրվել է 1441 միավոր գիրք: Ստեղծվել է գրադարանում գտնվող պարբերականների էլեկտրոնային քարտարան, որը զետեղվել է ինստիտուտի կայքում:

Կիարոսկան ազգագրության խմբի ուժերով 2018թ. Վրաստանի Հանրապետության Մարքսիզմ-Լենինզմի արխիվի Անդրֆեդեցիայի Քաղբյուրոյի նիստերի արձանագրություններից (Ֆոնդ 13, ցուցակներ 1,12,13, 14, ընդհանուրը՝ 24 գործ) 1049 էջ ծավալով նյութերի պատճեններ են բերվել Հայաստան, որոնք մշակելուց հետո կզետեղվեն ՀՀ ԳԱԱ Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի արխիվում (պ.գ.թ. Հ. Խառատյան):

5. Հրատարակված աշխատությունների ցանկ

Մենագրություններ, ժողովածուներ, գրքեր

1. Աղանյան Թ.Գ., Երկրաշարժը վերապրածների սոցիալ-մշակութային աղապատացումը, Եր., «Գիտություն» հրատ., 2018, 230 էջ:
2. Գրեկյան Ե.Հ., Բաղայան Մ.Ս., Տիրացյան Ն.Գ., Պետրոսյան Ա.Ե., Բիայնիլի-Ուրարտու. Աստվածներ, տաճարներ, պաշտամունք (խմբ. Ա.Ե. Պետրոսյան), Եր., 2018, ՀԱԻ հրատ., 208 էջ:
3. Կարապետյան Ռ.Ս. Հայ համայնքները այսօր. Թեհրանի, Լոս Անժելեսի, Բեյրութի, Փարիզի հայերի էթնոսոցիոլոգիական հետազոտություն. Երևան, ՀԱԻ հրատարակչություն, 2018, 230 էջ:
4. Հարությունյան Ա. Է., Ս. Հռիփսիմե վանքը, Ս. Էջմիածին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հրատ., 2018, 84+8 ներդիր էջ:
5. Հայ հոգևոր ժառանգության պատկերագիրը, կազմողներ՝ Հ. Հակոբյան, Պ. Մուրադյան, Գ. Արշակյան, Եր., «Արտագերս» հրատ., 2018.-304 էջ:
6. Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի աշխատություններ 1, Եր., «ՀԱԻ» հրատ., 2018, 508 էջ:
7. Պետրոսյան Լ.Ա., Լճաշենի դամբանադաշտը, I, Երևան, ՀԱԻ հրատարակչություն, 2018, 414 էջ:
8. Պողոսյան Ս.Հ., Սոնա Գարամանյանի նվիրատվությունների կատալոգ, Եր., «Զանգակ-97», 2018, 72 էջ:
9. Петросян А.Е., Проблема происхождения армянского народа. Рали, Северная Каролина, Open Science Publishing, 2018, 224 с.

Դասագրքեր, ուսումնական ձեռնարկներ

10. Հակոբյան Ա.Ա., Կովկասյան տարածաշրջանի էթնոքաղաքական պատմություն դասընթացի ուղեցույց, Եր., «Հայաստան» հրատ., 2018, 45 էջ:

Հոդվածներ, զեկուցումներ

1. **Աբրահամյան Լ.Հ.**, Ազգայինն ու ազգայնականը խորհրդային տարիներին, Ռեգիոնալիզմը հայկական մոդեռնիզմում, Վերսալ, «ԱրմԱրք, Հայկական Ճարտարապետության Լեզուն», հուլիս (N1), 2018, էջ 5-10
<http://armarch.net/images/2018/07/705.pdf>:
2. **Ալեքսանյան Տ.Ա.**, Միջնադարյան հուշարձանների ուսումնասիրությունը Խաչենի իշխանության տարածքում (խորհրդային և հետխորհրդային շրջան), Էջմիածին, «Էջմիածին», N 3, 2018, էջ 118-138:
3. **Ալեքսանյան Տ.Ա., Բաղայան Հ.Կ., Օհանյան Հ.Ա.**, Նորահայտ միջնադարյան հնձան Կապանի տարածաշրջանում, Ե., «Հայագիտության հարցեր» (ԵՊՀ), N 1, 2018, էջ 96-103:
4. **Ալեքսանյան Տ.Ա., Միրիջանյան Դ.Հ., Բաղայան Հ.Կ.**, Հնագիտական աշխատանքներ Կապանում, Ե., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N 1, 2018, էջ 301-314:
5. **Աղանյան Թ.Գ.**, Բազեյան Կ.Ռ., Արհեստն ու գեղարվեստական արհեստագործությունը հետադեպյան Գյումրու բնակչության հարմարվողականության գործընթացում, «ՇՀՀԿ Գիտական աշխատություններ», № XXI, Գյումրի, 2018, էջ 5-14:
6. **Ավետիսյան Պ.Ս., Բոբոխյան Ա.Ա.**, «Սարդարապատի ճակատամարտի հնագիտություն». ռազմական լանդշաֆտի պատմական ձևափոխումները Արարատի և Արագածի միջև, Ե., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N 2, 2018, էջ 296-309:
7. **Բաղդասարյան Մ. Բ.**, «Անկայունության» կեղծ օրակարգը, Ե., «Դետեկտոր» վերլուծական առցանց հանդես, <https://www.detector.am/posts/instability>, 2018:
8. **Բաղդասարյան Մ. Բ.**, Ժողովրդի մեծամասնության կամքի անհիմն վիճարկումները, Ե., «Դետեկտոր» վերլուծական առցանց հանդես, <https://www.detector.am/posts/will-of-majority>, 2018:
9. **Բաղդասարյան Մ. Բ.**, «Խոսքի ազատության ոտնահարման» մասին մանիպուլյացիոն դիսկուրսը, Ե., «Դետեկտոր» վերլուծական առցանց հանդես, <https://www.detector.am/posts/freedom-of-speech>, 2018:
10. **Բարսեղյան Ս.Ս.**, Սփյուռքյան մեդիան որպես էթնիկ սահմանների պահպանման գործոն, Ստեփանակերտ, «Անալիտիկոն», N 04 (112), 2018, էջ 23-31:
11. **Բարսեղյան Ս. Ս.**, Սփյուռքի ներդրումները Հայաստանում՝ մոտիվացիայի և մասնակցության քաղաքականության դիսկուրսը օնլայն մեդիայում, «Միջազգային հարաբերությունների և անվտանգության հայկական ինստիտուտ», Եր. 2018, էջ 23-31:
12. **Գալստյան Մ. Վ.**, Աշխատանքային միգրացիայի սոցիալ-տնտեսական հետևանքները ՀՀ-ում, Ե., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N 2, 2018, էջ 159-169:
13. **Գրեկյան Ե.Հ.**, Քաղաքաշինությունը և քաղաքաշինական միտքը Բիայնիլի – Ուրարտուում, Ե., «Պատմա-բանասիրական հանդես», թիվ 1 (207), 2018, էջ 225-255:
14. **Գրեկյան Ե.Հ.**, Ուրարտական սեպագրական դպրոցը, Ե., «ՎԷՄ Համահայկական հանդես», Թիվ 2(62), ապրիլ-հունիս, 2018, էջ 44-73:

15. **Գրեկյան Ե.Ն.**, Էրեբունի քաղաքը, Ե., «Պատմա-բանասիրական հանդես», թիվ 3 (209), 2018, էջ 1-30:
16. **Դալայան Տ.Ս.**, Պտուղների խորհրդանշական պատկերների բանագիտական քննություն (ըստ Միհրան Թումաճանի «Հայրենի երգ ու բան»-ի նիւթերի), «Հասկաքաղ». Միհրան Թումաճան (1890-1973). Պատկերագիրք եւ գիտական հոդվածներ (համադրող՝ Նայիրի Խաչատուրեան, պատասխանատու խմբագիր՝ Գայանե Ամիրադյան), Եր., Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտի հրատ., 2018, էջ 190-199:
17. **Դալայան Տ.Ս.**, Դիտարկումներ՝ նվագարանային պատկերացումներում տիեզերքի չորս տարրերի մասին ուսմունքի արտացոլման վերաբերյալ, «Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտի տարեգիրք», Գ հատոր, Եր., Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտի հրատ., 2018, էջ 102-118:
18. **Դևեջյան Ս.Ն.**, Հարություն Արտաշեսի Մարտիրոսյան. Մարդը, ինչպես որ կար (1921-1977), Ե., «Պատմա-բանասիրական հանդես», N1, 2018, էջ 280-284:
19. **Ժամկոչյան Ա.Ս.**, IX-X դարերի ջնարակած իւեցեղենը պատմա-աշխարհագրական կոնտեքստով ներկայացնելու փորձ, Ե., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 2018, № 2 (653), էջ 310-324:
20. **Խաչատրյան Հ.Հ., Եգանյան Լ.Գ., Պետրոսյան Լ.Ա., Տուրթվենգլեր Ա., Նեուսեր Թ., Մաուերման Դ.**, Ազատանի դամբանադաշտի 2015 թ. պեղումները, Գիտական աշխատություններ, «Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն», Գյումրի, 2018, էջ 168-182:
21. **Խառատյան Հ.Ս.**, Վայոց ձորի պատմության նոր գիրքը, Աշատ Սիմոնյանի «Վայոց ձորի 1930 և 1931 թվերի ապստամբությունները» գրքի նախաբան, Ե., «Լուսակն», 2018, էջ 4-19:
22. **Խառատյան Հ.Ս.**, Հայոց ցեղասպանությունից հետո Թուրքիայի տարածքում մնացած հայերն ամենաքիչը գիտեին ցեղասպանության մասին, Ստեփանակերտ, «Անալիտիկոն», 2018, ապրիլ, (<http://theanalyticon.com/?p=10581#more-10581>):
23. **Հակոբյան Գ. Լ.**, ԶԼՄ-ների դերը սիրիահայերի սոցիալ-մշակութային ադապտացիայի գործընթացում (հեռուստատեսության օրինակով), Ե., «Մերձավոր Արևելք», XIII, 2018, էջ 157-171:
24. **Հարությունյան Ա. Է.**, Սյունյաց Գրիգոր Բ. արքայի անվանակիր սարկոֆագը, «Բանբեր հայագիտության», 2018, 1 (16), էջ 137-149:
25. **Հարությունյան Ա. Է.**, Պետրոսախաչի նորահայտ արձանագրություն», Էջմիածին, «Էջմիածին», 2018, Թ., էջ 73-80:
26. **Հարությունյան Հ. Թ.**, Կաթը և կաթնամթերքը բանահյուսական նյութերում, Ե., Պատմություն և մշակույթ, Հայագիտական հանդես (գիտական հոդվածների ժողովածու), 2018, էջ 388-400:
27. **Հմայակյան Մ.Ս.**, Իջևանյան քանդակագործական չորրորդ սիմպոզիումը, «Հուշարձան տարեգիրք», Պատմամամշակութային ժառանգության մատենաշար (ԺԲ-ԺԳ), Ե., «Հուշարձան» հրատ., 2017-2018, էջ 143-163:
28. **Ղեջյան Լ.Խ.**, Ժողովրդական բառ ու բանի, կյանքի ու կենցաղի դրսևորումները Գավառի տարածաշրջանում, «Գավառի պետական համալսարանի գիտական հոդվածների ժողովածու», N 5, Ե., «Արտագերս» հրատ., 2018, էջ 448-461:

29. **Մանուչարյան Ա. Գ.**, Կրկին Հաղարծնաձորի թևավոր խաչքարի մասին, Ե., «Բանբեր Երևանի համալսարանի». Հայագիտություն, 2018, № 2, էջ 24-31:
30. **Մարգարյան Հ. Զ.**, Արտաշես Ա արքայի Արտամատ քաղաքը՝ ըստ Թովմա Արծրունու «Արծրունյաց տան պատմության», Ե., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 2018, 1, էջ 285-301:
31. **Մարգարյան Ն.Մ., Աթանեսյան Գ.Հ.**, Լենինյան պատվանդանների ողիսականը հետխորհրդային Հայաստանում, Ե., «Հայագիտական հանդես», Խ. Արվյանի անվան հայկական պետական համալսարան, 2 (40), 2018, էջ 163-177:
32. **Մարտիրոսյան Ա.Ա.**, Նորահայտ մետաղե արձանագիր խաչեր Եղեգիսից, Էջմիածին, «Էջմիածին», 2018, Բ, N2, էջ 133-136:
33. **Մարություն Հ. Տ.**, Հայոց ցեղասպանության տարիներին հայերի իրական և կեղծ փրկության խնդրի շուրջ, Ե., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N 2, 2018, էջ 30-60:
34. **Մարության Հ. Տ.**, Հայ ինքնության պահպանման հիմնախնդիրները Սփյուռքի համայնքներում XXI դարակգրին, Ռուսաստանի Դաշնության հայկական սփյուռքը: Զեկուցումների ժողովածու, Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2018, էջ 65-77:
35. **Մարութեան Յ. Տ.**, Ինքնութեան «ամրացման» երկու հնարաւորութիւններ Հայաստան-Սփիւռք յարաբերութիւնների համատեքստում, «Սփիւռք եւ ինքնութիւն» հոդվածների ժողովածու (խմբ.՝ Շահան Գանտահարեան), Անթիլիաս (Լիբանան), Կիլիկիոյ Հայոց կաթողիկոսութեան հրատ., 2018, էջ 219-233:
36. **Մելիքյան Գ. Է.**, Գրախոսություն, Հայրապետյան Թամար, Արքեպիսկոպոսի հարակցումները հայկական հրաշապատում հեքիաթներում և վիպապատմական բանահյուսության մեջ, Ե., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2016, 462 էջ, Ե., «Պատմա-բանասիրական հանդես», № 2, 2018, էջ 241-245:
37. **Միրիջանյան Դ.Հ., Գրիգորյան Ա.Լ.**, Միջնադարյան Սոթքը նորագույն հնագիտական հետազոտությունների լույսի ներքո, Էջմիածին, «Էջմիածին», 2018 N3, էջ 87-102:
38. **Մկրտչյան Ս. Ս.**, Հայոց տոնական համակարգը դարաբաղյան շարժման և պատմական հիշողության համատեքստում, «Գիտական ընթերցումներ». Արցախի պետական համալսարան, ԱրՊՀ հրատ, 2018, էջ 494-500:
39. **Չոլաքեան Յ.Ս.**, Սուրիոյ Համպուշիէ գիւղի աշտարակին 1348 թ. հայերէն արձանագրութիւնը, Եր., «Վեմ» համահայկական հանդես, 2018, թիւ 2 (62), էջ 144-154:
40. **Չոլաքեան Յ.Ս.**, 1946-1947 թուականներու հայրենադարձութիւնը եւ անոր հետեւանքները սուրիահայ գաղութին վրայ, Ե., «Բանբեր Երեւանի համալսարանի». Հայագիտութիւն, 2018, թիւ 2, էջ 47-61:
41. **Պապիկյան Ք.Հ.**, Նոր Զուղայի վաճառականները՝ որպէս Իրանի և Արևմտյան Եվրոպայի միջև առևտրի միջնորդներ, Ե., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 2018, N 2, էջ 129-14:
42. **Պետրոսյան Ա.Ե.**, Որոշ հայ նշանավոր տոհմերի ծագումը ըստ ավանդական տվյալների, Ե., «Բանբեր Մատենադարանի», 25, 2018, էջ 245-257:
43. **Պողոսյան Ս. Հ.**, Հայոց ազգագրության նվիրյալը՝ Արմենուհի Ստեփանյան, Ե., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N 2, 2018, էջ 375-378:
44. **Պողոսյան Ս.Հ.**, Լավրենտի Բարսեղյանի ավանդը Հայոց ազգագրության թանգարանի հիմնադրման և կայացման գործում, Հայոց պատմության և

- մշակույթի նվիրյալը, Երևան, «Պատմամշակութային արգելոց-թանգարանների և պատմական միջավայրի պահպանության ծառայություն» հրատ. 2018, էջ 45-56:
45. **Սվազյան Վ.Գ.**, Ակադեմիկոս Կարապետ Մելիք-Օհանջանյանի կյանքն ու գործը (Ծննդյան 125-ամյակի առթիվ), «Պատմա-բանասիրական հանդես», Ե., 2018, № 2 (208), էջ 246-254:
  46. **Տանազեան Լ.Ա., Ներսիսեան Ս.Ա.**, Թբիլիսիի հայ համայնքի ներկայ իրավիճակը, Պեյրուր, «Հայկազեան Հայագիտական հանդես», հտր. ԼԸ (38), 2018, էջ 614-654:
  47. **Քոչարյան Գ.Գ.**, Դվինի մայր տաճարի շերտագրության շուրջ (ըստ 1992-1993 թթ. պեղումների արդյունքների), Ե., «Բանբեր Երևանի Համալսարանի». Հայագիտություն, 2018, № 2(26), էջ 3-12:
  48. **Петросян А.Е.**, Армянские духи *каджи*: образ и название, Екатеринбург, «Вопросы ономастики», 2018, 1, с. 51-64.
  49. **Петросян А.Е.**, Տիասն ‘радуга’ в армянском, «Материалы чтений, посвященных памяти профессора Иосифа Моисеевича Тронского», Санкт-Петербург, «Наука», 2018, 2-ой полутом, с. 1013-1020.
  50. **Старченко Р.А, Карапетян Р.С., Остапенко Л.В., Суботина И.А.** Социально-демографические и этнокультурные ориентации молодежи Армении и России. (Программа международного исследования) Ер., «Вестник общественных наук» НАН РА, N 2 (653), с.170-181;
  51. **Харатян Г.С.** Политика покорения памяти, или «приказано забыть»: превращение памяти в социальную и семейную «тайну» и оружие против носителей памяти (на примере Геноцида армян, «Устная история в современной исследовательской практике на постсоветском пространстве», сборник научных статей (отв. ред. Т.К. Щеглова), Барнаул, изд. Азбука, 2018, с. 122-148.
  52. **Харатян Г.С.** Оставшиеся на территории Турции после Геноцида армяне меньше всех были осведомлены о геноциде (<http://theanalyticon.com/?p=10517&lang=ru>).
  53. **Худавердян А.Ю., Деведжян С.Г., Варданян Ш.А., Енгибарян А.А.**, Экстраординарные погребения из памятника Лори Берд: возможности интерпретации, Белгород, «Научные ведомости Белгородского Государственного Университета» вып. 45, N1, 2018, с. 5-21.
  54. **Худавердян А.Ю., Енгибарян А.А., Оганесян А.А., Обосян С.Г.**, Комплексное исследование антропологических материалов XIV–XVI вв. из пещеры Зарни Эр (Армения), Тюмень, «Вестник археологии, антропологии и этнографии», № 3 (42), 2018, с. 93-117.
  55. **Худавердян А.Ю., Жамкочян А.С., Акопян Н.Г., Енгибарян А.А., Хачатрян А.А., Еганян Л.Г.**, Антропологические особенности населения Армянского нагорья и этногенетическая ситуация на Южном Кавказе в эпоху средневековья, Тюмень, «Вестник археологии, антропологии и этнографии», , № 1 (40), 2018, с. 60-88.
  56. **Шагоян Г.А.**, Видеозапись устной истории как источник и метод исследований сталинских репрессий в Армении, «Устная история в современной исследовательской практике на постсоветском пространстве», сборник научных статей (отв. ред. Т.К. Щеглова), Барнаул, изд. Азбука, 2018, с. 41-55.
  57. **Шагоян Г.А.**, Скорость движения, Համասերստ, էլեկտրոնային ամսագիր, 2018, մայիսի 5; http://hamatext.com/interviews/item/203-skorost-dvizheniya?fbclid=IwAR1HAAAnwS-o7PkDfHEUyoAU_y-ciZp5zWStCIci3JM9gKAy23E4CB6V0cy4.

58. **Abrahamyan L.H.**, The National and the Nationalistic in Soviet Culture. Interview with ethnographer Levon Abrahamyan, «ArmArch, Language of Armenian Architecture, Regionalism in Modernist Architecture», Electronic publication, Versailles, (<http://armarch.net/images/2018/07/706.pdf>), July (N 1), 2018, pp. 4-8.
59. **Abrahamian L.H.**, Tamanyan's Yerevan Between Constructivism and Stalin Era Architecture, Ekaterinburg, «Convention 2017 «Modernization and Multiple Modernities», KnE Social Sciences», 2018, pp. 231–241.
60. **Abrahamian L.H., Shagoyan G.A.**, Velvet Revolution, Armenian Style, Washington, D.C., «Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization», vol. 26, N 4, 2018, pp. 509-530.
61. **Arimura M., Petrosyan A.A., Arakelyan D.G., Nahapetyan S.A., Gasparyan B.Z.**, A preliminary report on the 2015 and 2017 field seasons at the Lernagog-1 site in Armenia, Oxford, «Aramazd. Armenian Journal of Near Eastern Studies», vol. XII, Issue 1, 2018, pp. 1-18, 184.
62. **Andrikyan A.G.** Protection of rights to freedom, conscience and religion in the frame of European Convention (Article 9) ON Human Rights and International Standards, Istedgade, «Danish scientific journal», N18, 2018, vol. pp. 43-45.
63. **Avetisyan P.S., Dan R., Petrosyan A.A.**, Axes, Labyrinthes and Astral Symbols: Bronze Pendants and Pins from the Armenian Highlands, Brill, «Ancient West & East», vol 17, 2018, pp. 27 – 63.
64. **Babajanyan A. A.**, The glazed pottery of Armenia in the XII-XIV centuries in the cultural context of East and West, «XIth Congress AIECM3 on Medieval and Modern period Mediterranean ceramics», Proceedings, vol. 1, Ankara, Vehbi Koç Ankara Studies Research Center, 2018, pp. 271-278.
65. **Babajanyan A. A., Franklin K.**, Approaching Landscapes of Infrastructure: Methods and Results of the Vayots Dzor Silk Road Survey, in W. Anderson, K. Hopper and A. Robinson (eds), «Landscape Archaeology in Southern Caucasus: Finding Common Ground in Diverse Environments», Vienna: Austrian Academy of Sciences, Institute for Oriental and European Archaeology (OREA) series 8, 2018, pp. 131-143.
66. **Babajanyan A. A., Franklin K.**, Everyday life on the medieval Silk road: VDSRS excavations at Arpa, Armenia, Oxford, «Aramazd Armenian Journal of Near Eastern Studies», , vol. 12, Issue 1, 2018, pp. 154-182.
67. **Babajanyan A. A., Franklin K.**, The power of making places: Collaborative heritage and working with ARISC in Armenia, «Journal of Eastern Mediterranean Archaeology and Heritage Studies» (JEMAHS), The Pennsylvania State University Press, vol. 6, no. 3, 2018, pp. 205-216.
68. **Badalyan R.S.**, The chronology of the Kura-Araxes: New data and old problems of periodization and chronology of the Early Bronze Age materials in Armenia, Oxford, «Aramazd Armenian Journal of Near Eastern Studies», vol. 12, Issue 1, 2018, pp. 51-65.
69. **Barlow A., Cahill J.A., Hartmann St., Theunert Ch.... Gasparian B.Z.**, Partial genomic survival of cave bears in living brown bears, «Nature Ecology and Evolution», 27 August, 2018, pp. 1-8, <https://doi.org/10.1038/s41559-018-0654-8>.
70. **Bobokhyan A.A., Gilibert A., Hnila P.**, Karmir Sar: New Evidence on Dragon Stones and Ritual Landscapes on Mount Aragats, Armenia, Leuven-Paris-Bristol, «Orientalia Lovaniensia Analecta», N 268, 2018, pp. 255-270.
71. **Boyajian V.S.**, Mélanges d'Ethnographie et de Dialectologie Irano-Aryennes à la Mémoire de Charles-Martin Kieffer (Studia Iranica, Cahier 61), edited by Matteo De Chiara, Adriano V. Rossi and Daniel Septfonds, Leuven: "Peeters", 2018.— 413pp.+map., «Iran and the Caucasus», vol. 22.4, Leiden, BRILL, 2018, pp. 450-452.

- 72. Cavoukian K. T.-R., Shahnazarian N.R.,** *Armenia: Persistent Gender Stereotypes*, in: The Palgrave Handbook of Women's Political Rights Editors: Franceschet, Susan, Krook, Mona Lena, Tan, Netina (Eds.) Chapter 49. Palgrave Macmillan, London, UK. pp. 729-743.
- 73. Daly K.G., Delser P.M., Mullin V.E....Gasparian B.Z. et all,** Ancient goat genomes reveal mosaic domestication in the Fertile Crescent, «Science», 6 July 2018, Vol. 361, Issue 6397, pp. 85-88.
- 74. Devejyan S. H., Hobosyan S.G., Davtyan R.H.,** Post-Urartian tombs of lori Berd, «Aramazd, Armenian Journal of Near Eastern Studies», Vol. XII, Issue 1, 2018, pp. 109-123.
- 75. Gabrielyan A.A.,** 2018, Stamped pottery from Tigranakert in Artsakh, «Aramazd, Armenian Journal of Near Eastern Studies», Volume XII, issue 2, 2018, pp 172-181
- 76. Grekyan Y.H.** “Some I Killed, Some I Took Alive”. The Impact of War on Local Population in the Urartian Period, Leuven, “Ancient West & East”, vol. 17, 2018, pp. 143-160.
- 77. Gyulamiryan H. A.,** Newly found tombs at the north-eastern outskirts of Artashat, «Aramazd, Armenian Journal of Near Eastern Studies», vol. XII, issue 2, 2018, pp. 161-171.
- 78. Hovsepian R.A.,** Archaeobotanical data from an ‘agglomerated cells’ type site: Plant macro-remains from Arteni-1 (Armenia), «Journal of Archaeological Science: Reports», vol. 21, 2018, pp. 619-628.
- 79. Kanetsyan A. G.** Costruction technique of the public bath of ancient Artashat, «Proceedings of the 10th International Conference on Contemporary Problems of Architecture and Construction, Beijing, China, 2018, pp.142 -149.
- 80. Khnkikyan O.S.,** North-Eastern Armenia In The VII-VI Centuries Bc (According To Archaeological Sources), «Fundamental armenology», E-Journal of the NAS RA, ISSUE 1 (7), 2018, [http://www.fundamentalarmenology.am/issues/14/ISSUE-1-\(7\)-2018.html](http://www.fundamentalarmenology.am/issues/14/ISSUE-1-(7)-2018.html).
- 81. Khudaverdyan A.Yu.,** Tumpline Deformation on Skulls from Late Bronze and Early Iron Age Armenia: A Cause of Enigmatic Cranial Superstructures?, «The Mankind Quarterly», vol. 59 (1), London, 2018, pp. 8-30.
- 82. Khudaverdyan A.Yu.** Illuminating the processes of microevolution: a bioarchaeological analysis of dental non-metric traits from Armenian Highland, «Homo-Journal of Comparative Human Biology», 2018, <https://doi.org/10.1016/j.jchb.2018.10.002>.
- 83. Khudaverdyan A.Yu., Babayan F.S.,** The human skeleton from Dvin, Armenia: detailed anthropological and paleopathological analysis, Zagreb,«Bulletin of the International Association for Paleodontology», vol. 12 (1), Croatia, 2018, pp. 1-17.
- 84. Khudaverdyan A.A., Yengibaryan A.A., Hovhanisyan A.A., Hobosyan S.G.,** Dyke–Davidoff–Masson syndrome in the Late Bronze and Early Iron Ages Armenia - a cause of trepanation ?, USA, Los Angeles, «International Journal of Osteoarchaeology», vol. 28, 2018, pp. 448–457.
- 85. Khemchyan E.H.,** Plots of historic epic in the folklore of Artsakh, Y., «Review of Armenian studies», № 2 (17), 2018, pp. 168-180.
- 86. Margaryan H. Z.,** The golden statue of the goddess Anahit in the context of the artistic culture of ancient Armenia, «Aramazd. Armenian journal of Near Eastern Studies», 2018, Vol. XII, 2, pp.146-160.
- 87. Marutyan H.T.,** Kwestia ratowania Ormian przez obywateli osmańskich w czasie Ludobójstwa popełnionego na Ormianach w Turcji (część II), in Biuletyn Ormiańskiego Towarzystwa Kulturalnego, Kroków, numer 92/93, 2018, pp. 56-69 (in Polish).

88. **Marutyan H.T.**, Rescuing Armenians during the Genocide: The Righteous Among the Nations Approach, «The First International Conference on Nations under Genocide» (edited by István Ötvös, Zsuzsanna Keresztfalvi), Budapest, St. Stephen's Society Publishers to the Holy See, 2018 pp. 35-47.
89. **Manning S. W., Smith A. T, Khatchadourian L.B, Badalyan R. S. et all**, A new chronological model for the Bronze and Iron Age South Caucasus: radiocarbon results from Project ArAGATS, Armenia, «Antiquity», vol.92, Issue 366, 2018, pp. 1530–155.
90. **Melkumyan H.L.**, Informality, Politics and Mutual Support in Armenian Flea Markets, Working Paper Series on Informal Markets and Trade: 5, Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg, 2018. <http://publikationen.ub.uni-frankfurt.de/-frontdoor/index/index/docId/43115>.
91. **Melkumyan H.L.**, Soviet Ideology, Utopian Futures & Daily Transformations of Urban Space in Metsamor, In: Utopia and Collapse: Rethinking Metsamor – The Armenian Atomic City, S. Petrosyan & K. Roters (eds). 2018, pp. 212-216.
92. **Melkumyan H.L., Hovsepyan R.A.**, Economic Transitions and Land Ownership: Challenging Traditions among Rural Yezidis in Post-Soviet Armenia, «Anthropology of the Middle East», vol. 13, N1, 2018, pp. 121–129.
93. **Mikelson D., Bar-Oz G., Gasparyan B.Z., Nachmias A., Gershtein E.C., Nadel D.**, Seasonal use of corrals and game traps (desert kites) in Armenia, «Quaternary International», 464, 2018, pp. 285-304.
94. **Petrosyan A.A., Arimura M., Gasparyan B.Z.**, 2018, Some notes on lithic materials from Tsaghkunk, a Neolithic-Chalcolithic site in the Ararat plain, «Aramazd. Armenian Journal of Near Eastern Studies», Vol. XII, Issue 1, 2018, pp. 35-50, 186.
95. **Petrosyan A.A., Dan R., Vitolo P.**, Un'introduzione allo sviluppo delle asce in Armenia, «Preistoria e Protostoria in Etruria, Armarsi per comunicare con gli uomini e con gli Dei, Le armi come strumenti di attacco e di difesa, status symbol e dono agli Dei, Ricerche e scavi», PPE.Atti XIII, 2018, pp. 165 – 180.
96. **Petrosyan A.E.**, Aryan Traces in the Onomastics of Hayasa, «Iran and the Caucasus», vol. 22, issue 2, 2018, pp. 177-180.
97. **Petrosyan A.E.**, From Armenian Demonology: the *K'ajs*, «Journal of Indo-European Studies», 46, 2018, pp. 206-218.
98. **Petrosyan A.E.**, Apollo – Greek God, «Aramazd. Armenian Journal of Near Eastern Studies», Vol. XII, Issue 1, 2018, pp. 123-127.
99. **Petrosyan H.L.**, The Book of Life in Armenian Christian Culture: Ideology and Iconography, «Museums and Written Communication, Tradition and Innovation», Cambridge Scholars Publishing, 2018, pp. 215-227.
100. **Poghosyan A.S.**, Labour Migration from South Caucasus: A Lost Chance for Women's Empowerment, in «Gender and Migration: A Gender-Sensitive Approach to Migration Dynamics», Christiane Timmerman, Maria Lucinda Fonseca, Lore Van Praag, Sonia Pereira (eds.), Leuven, Leuven University Press, 2018, pp. 17-38.
101. **Sargsyan G. A.**, newly discovered building inscription, Oxford, «Aramazd. Armenian Journal of Near Eastern Studies», Vol. XII, Issue 1, 2018, 2018, pp. 187-207.
102. **Shahnazarian N.R.**, Scrutinizing School Textbooks: Reforming Armenia in a Progressive Manner, in «Модернизация образования: научные достижения, отечественный и зарубежный опыт», Том первый, Рязань 2018. pp. 96-100.
103. **Shahnazarian N.R., and Matthew L.**, *Parameters of Police Reform and Non-Reform in Post-Soviet Regimes: The Case of Armenia*, appeared in the January 2018, issue of Demokratizatsiya. Eds. R. Ortung and Henry Hale PP. 1-36. *Copy is available* https://www.researchgate.net/publication/322702314_Parameters_of_Police_Reform

and Non-Reform in Post-Soviet Regimes The Case of Armenia.

104. **Svazlian V.G.**, The Armenian-Turkish Ethno-Cultural and Linguistic Relations according to the Popular Testimonies, Y., «Review of Armenian Studies», 2018, No. 1 (16), pp. 15-34.
  105. **Svazlian V.G.**, The Armenian Community of Constantinople and Its Contemporary Oral Tradition (according to the Ethnographic Observations in 1996 and 1997) // «Fundamental Armenology» E-Journal of the NAS RA, Yerevan, 2018, No. 1 (7), pp. 94-113. [http://www.fundamentalarmenology.am/issues/14/ISSUE-1-\(7\)-2018.html](http://www.fundamentalarmenology.am/issues/14/ISSUE-1-(7)-2018.html).
  106. **Taller A., Gasparyan B.Z., Kandel A.W.**, 2018, Living on the Edge: The Earliest Modern Human Settlement of the Armenian Highlands in Aghitu-3 Cave, in Nishiaki Y. and Akazawa T. (Eds.), «The Middle and Upper Paleolithic Archeology of the Levant and Beyond», from «Replacement of Neanderthals by Modern Humans Series», Springer Nature, 2018, pp. 119-130.
  107. **Zardaryan M. H.** The Early Iron Age Settlement of Artashat and the Problems of Chrono-topography of the Site (Pre-Classical Period), «Aramazd. Armenian Journal of Near Eastern Studies», vol. XII, Issue 2. Oxford. 2018. pp. 105-145.
  108. **Zarikian, N.H., Arutyunova, L. and Gasparyan, B.Z.**, The Malacological Evidence of Animal Remains from the Areni-1 Cave, Armenia, Science PG., «International Journal of Archaeology», Vol. 6, Issue 1, June 2018, pp. 18-22.
  109. **Zarikian N.H., Kalashian, M.**, New records of butterflies (Lepidoptera: Papilionoidea) from the Republic of Armenia, Novosibirsk, «Euroasian Entomological Journal», 2018, 17(1), pp. 61–62.
- Հոդվածները հրատարակվել են «Հայ ժողովրդական մշակույթ XVII, Ստեփան Լիսիցյանի ծննդյան 150-ամյակին նվիրված Ավանդականը և արդիականը հայոց մշակույթում» գիտաժողովի զեկուցումների ժողովածուում, Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի աշխատություններ 1, Եր., «ՀԱԻ» հրատ., 2018, 508 էջ:
110. **Աբրահամյան Լ.Հ.**, Ալթայյան աքսորը՝ որպես նորամուծությունների աղբյուր, էջ 81-89:
  111. **Աբրահամյան Հ.Ա.**, Աստվածահայտնության Քառասնորդաց (Հիսնակաց) պահքը (պատմական համառոտ ակնարկ), էջ 243-254:
  112. **Ամիրխանյան Ա.Վ.**, Վայրի մրգերի կիրառությունը Լոռիում, էջ 403-412:
  113. **Բոբոխյան Ա.Ա.**, Արագածի Տիրինկատար սրբավայրը, Երևան, էջ 290-301:
  114. **Գրիգորյան Հ.Գ.**, «Թշնամու» կերպարի ձևավորման մեխանիզմները՝ որպես բռնության զանգվածայնությունն ապահովող գործոններ Հայոց ցեղասպանության համատեքստում, էջ 18-26:
  115. **Դաբաղյան Ա.Ա.**, Աղվանքում Վարազ-Տրդատի վահանով վերաբերման ծեսի մասին, էջ 255-262:
  116. **Խենյան Է.Հ.**, Հրաշքի գործոնը Մոկսի կրոնաեկեղեցական ավանդություններում, էջ 217-230:
  117. **Խենյան Մ.Հ.**, Խորհրդատու և նվիրատու կենդանիները հայ ժողովրդական հեքիաթներում, էջ 446-457:
  118. **Հակոբյան Գ. Լ.**, Լեզուն որպես սիրիահայերի մշակութային ադապտացիայի կարևոր բաղադրիչ (Էթնոսոցիոլոգիական ուսումնասիրություն), էջ 143-154:

119. **Հակոբյան Ս.** Թաղումներ, որոնք կարելի է լուսանկարել և թաղումներ, որոնք չի կարելի լուսանկարել, էջ 269-278:
120. **Հայրապետյան Թ.Լ.,** Մարմնից դուրս գտնվող հոգին հայ ժողովրդական հեքիաթներում, էջ 231-242:
121. **Հարությունյան Ս.Բ.,** Կրոնաճիսական տարրերը «Մասնա ծոեր» հերոսավեպում, էջ 439-444.
122. **Մանուկյան Լ.Հ.,** Միջսեռային հաղորդակցության որոշ առանձնահատկություններ հետխորհրդային Հայաստանում, էջ 383-386:
123. **Մարգարյան Ն.Ս., Թորոսյան Ս.Ա.,** Մշակույթին արդի մի շարք հիմնախնդիրների փոխառնչությունները հայաստանյան հանրային ընկալումներում, էջ 366-382:
124. **Մարության Հ. Տ.,** Հայոց ցեղասպանության նահատակների սրբադասումը՝ որպես մշակութային երևույթ, էջ 54-64:
125. **Շագոյան Գ.Ա., Հակոբյան Ա., Վ. Խուրշուդյան Վ.Գ.,** «Պանդի» ուխտը՝ որպես գետաշենցիների ինքնության հարացույց, էջ 116-125:
126. **Չոլաքեան Յ.Մ.,** Կասիոս լեռը Անտիոքի շրջանի հայոց աւանդագրոյցներուն եւ հաւատալիքներուն մէջ, էջ 313-327:
127. **Պապիկյան Ք.Հ.,** Երկրագործական մշակույթը Հայաստանում 17-րդ դարում՝ ըստ պատմագիրներ Զարբարիա Քանաքեռցու և Զարբարիա Ագուլեցու, էջ 392-402:
128. **Պետրոսյան Ա.Ե.,** Հայ ժողովրդական հերոսական էպոսը, էջ 414-425:
129. **Պետրոսյան Է. Խ., Սուջյան Զ.Ա.,** Թատերականացված ծեսի սեղմ արտացոլումը մի բուսանվան մեջ, էջ 263-268:
130. **Պողոսյան Ա.Կ.,** Արամ Ղանալանյանը՝ «Մասնա ծոեր» հերոսավեպի պատումների գրառող և վերամշակող», էջ 426-438:
131. **Մարգարյան Ա.Շ.,** Մանկական գվարձախոսությունների թեմատիկ դրսևորումները, էջ 470-483:
132. **Սվազյան Վ.Գ.,** Մուսա լեռան հերոսամարտը՝ ըստ ականատես վերապրողների վկայությունների, էջ 27-40:
133. **Ստեփանյան Գ.,** Սրճարանային մշակույթը Երևանում. արևելյան տարածք՝ արևմտյան հետազոծով, էջ 340-352:
134. **Վարդանյան Ն.Խ.,** Հեքիաթասացությունը մեր օրերում, էջ 458-468:
135. **Վարդանյան Ս.Ա., Մարգարյան Հ.Ս.,** Բանահյուսական և ազգագրական նյութերի կենցաղավարումը Արարատի մարզի Վեդու տարածաշրջանում, էջ 484-490:
136. **Վարդանյան Ս.Գ.,** Հայերեն յուրահատուկ բառեր Թուրքիայի համշենցիների խոսվածքում, էջ 491-502:
137. **Օհանջանյան Ռ. Ս.,** Ազատ ժամանակի կառուցվածքի փոփոխությունները Հայաստանի Հանրապետության քաղաքային բնակավայրերում, էջ 353-364:
138. **Худавердян А. Ю., Обоян С.Г.,** Трепанации в эпоху поздней бронзы и в раннем железном веке (по антропологическим материалам из могильников с территории Лорийского района Армении), с. 206-216.

Հոդվածները հրատարակվել են Տելեմակ Խաչատրյանի հիշատակին նվիրված «Արագածի թիկունքում» հանրապետական գիտաժողովի զեկուցումների ժողովածուում, Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2018, 356 էջ.

139. Ավետիսյան Հ.Գ., Գնունի Ա.Վ., Բորոխյան Ա.Ա., Սարգսյան Գ.Մ., Հայաստանի մեգալիթյան հուշարձանները և դրանց դասակարգման խնդիրը, էջ 60-68:
140. Բորոխյան Ա.Ա., «Հնագետ» Ատրպետը կամ «Հայկական Շլիմանը», էջ 294-302:
141. Դանիելյան Հ.Ա., Բորոխյան Ա.Ա., Իրինդի հուշարձանախումբը, էջ 127-134:
142. Դևեջյան Ս.Հ., Դավթյան Ռ.Հ., Լոռի Բերդի գեղարվեստական իրերի պաշտամունքային համատեքստը, «Արագածի թիկունքում», Եր, 2018, էջ 206-213:
143. Թումանյան Գ.Մ., «Կիմերա-սկյութական մշակութային ընդհանրություն» եզրույթը, էջ 214-217:
144. Ժամկոչյան Ա.Ս, Հակոբյան Ն.Գ., «Դվինի պաշտամունքային տախտակների շուրջ», էջ 157-161:
145. Հմայակյան Ս. Գ., Տիրացյան Ն. Գ., Հմայակյան Մ. Ս., «Արգիշթիխինիլիում 2016 թ. պեղված կարասային և կավարկղային թաղումները. նախնական հաղորդում», էջ 175-181:
146. Պետրոսյան Հ.Լ., Վաղբրիստոնեական հայկական կոթողների եվ իռլանդական բարձր խաչերի ընդհանրությունները նոր գյուտերի լույսի ներքո, էջ 253-261:
147. Փալանջյան Ռ. Ս., Հայկական լեռնաշխարհի հնագույն զինեզործության որոշ խնդիրների շուրջ, էջ 276-280:
148. Քոչարյան Գ.Գ., Դվինի անտիկ շերտի վերլուծությունը՝ ըստ բլրի գագաթի հարթակի նյութերի. էջ 233-239:
149. Бадалян Р.С. Новые данные к проблеме периодизации и хронологии раннебронзовых материалов Армении, էջ 25-28.
150. Петросян Э.Х., “Храмовый праздник в стране Биайнили”, с. 182-198:
151. Геворкян А. Ц. Металл Ширака в позднебронзовом и раннежелезном веках. Краткий очерк, էջ 134-142.
152. Ерицян Б.Г., Худавердян А.Ю., Палеолит Армении: ретроспектива антропологических находок, էջ 17-24:
153. Варданесова Т. Традиция расписной керамики средневекового Тигранакерта, с. 271-276:
154. Худавердян А.Ю., Хачатрян А.А., Еганян Л.Г., История жизни и смерти всадника из памятника Ширакаван (по данным физической антропологии), էջ 218-224:
- Հոդվածները հրատարակվել են «Մատենադարանի երիտասարդական 3-րդ գիտաժողովի զեկուցումներ» ժողովածուում, Եր., «Արմավ» հրատ., 2018, 410 էջ.
155. Հարությունյան Ա. Է., «Հալիձորի Հարանց կամ Տաթևի նախկին Մեծ անապատը՝ գրչության կենտրոն», էջ 316-342:
- Հոդվածը հրատարակվել է «Չահուկյանական ընթերցումներ» միջազգային գիտաժողովի գիտական հոդվածների ժողովածուում, Եր., «Գիտություն» հրատ., 2018, 272 էջ.
156. Ամիրխանյան Ա.Վ., Վայրի մրգերով ու հատապտուղներով կերակուրների անվանումները հայերենում, էջ 5-15:

Հոդվածները հրատարակվել են «Մերձավոր Արևելք. Պատմություն, քաղաքակա- նություն, մշակույթ» միջազգային գիտաժողովի զեկուցումների ժողովածուում, Երևան, «Գիտություն» հրատ., 2018, 293 էջ.

157. Աբրահամյան Հ.Ա., Կամավոր պասերը հայոց մեջ, էջ 121-136:

158. Ադամյան Ս.Խ., Նորահայտ արձանագրություններ Ծակքար գյուղից (Գեղարքունիքի մարզ), էջ 91-98:

Հոդվածները հրատարակվել են Ղարաբաղյան շարժման 30-րդ տարեդարձին նվիրված միջազգային գիտաժողովի «Գիտական ընթերցումներ» հոդվածների ժողովածուում: Ստեփանակերտ, ԱրՊՀ հրատ., 2018, 534 էջ:

159. Մարկոսյան Ս. Հ., Կոստանդնուպոլսի հայ ամիրայությունը և թանգիմաթը, էջ 260-271:

160. Մարության Հ. Տ., Փրկիչից մինչև պատժիչ. խորհրդային բանակը Ղարաբաղյան շարժման ցուցապաստաններում, էջ 477-490:

Հոդվածները հրատարակվել են ««Sacred Places, Emerging Spaces. Religious Pluralism in the Post-Soviet Caucasus», Ed. by Tsypylma Darieva, Florian Mühlfried and Kevin Tuite» հոդվածների ժողովածուում, New York, Oxford: Berghahn Books, 2018, 235 p.

161. Abrahamian L.H., Hambardzumyan Z.L., Shagoyan G.A. and Stepanyan G.Y., The Chain of Seven Pilgrimages in Kotaik, Armenia: Between Folk and Official Christianity, (Chapter 3), pp. 70-96.

162. Melkumyan H.L., Informal Shrines and Social Transformations: The Murids as New Religious Mediators among Yezidis in Armenia, pp. 177-202.

Հոդվածները հրատարակվել են «Армяне юга России: история, культура, общее будущее» (г. Ростов-на-Дону, 30-31 мая 2018 г.) միջազգային գիտաժողովի «Материалы III международной научной конференции» ժողովածուում, Ростов-на-Дону, издательство ЮНЦ РАН, 2018, 226 с.

163. Далалян Т.С., Некоторые вопросы этнокультурной истории арраноязычных армян, с. 73-76.

164. Свазлян В.Г., Армянское устное народное творчество Новой Нахичевани, с. 172-175.

Հոդվածները հրատարակվել են «Հայաստանը և արեւելաքրիստոնէական քաղաքակրթությունը. Գ» ճանաչված հայագետ-կովկասագետ Պավել Չոբանյանի (1948-2017) ծննդյան 70-ամյակին նվիրված հանրապետական գիտաժողովի «Զեկուցումներ և զեկուցումների դրույթներ» ժողովածուում, Գ., Եր., «Գիտություն», 2018, 240 էջ.

165. Դալալյան Տ.Ս., Մասկուրների ծագման եւ տեղորոշման խնդիրները, էջ 87-92:

166. Զարդարյան Մ.Հ., Ենգիբարյան Ն.Գ., Մարգարյան Հ.Գ., «Սյունիք – Արցախի առևտրային ուղիները՝ որպես Մերձավոր Արևելքի ճանապարհագիտության հետազոտման մոդուլ», էջ 55-65:

Հոդվածները հրատարակվել են «Սուրիոյ հայերը» գիտաժողովի զեկուցումների ժողովածուում, Պէյրուք, «Հայկագեան համալսարան» 2018, 718 էջ:

167. Չոլաքեան Յ.Ս., Հայ վերապրողներու տեղաբաշխումը եւ կրթական գործի կազմակերպումն ու դպրոցները Սուրիոյ մէջ (1918-1948), էջ 261-305:

168. Չոլաքեան Յ.Ս., Սուրիոյ մէջ 1945-1946 կրթաշրջանին գործող հայկական վարժարաններու ցանկը ըստ տեղի, էջ 659-662:

Հոդվածները հրատարակվել են «Маргулановские чтения –2018. Духовная модернизация и археологическое наследие» միջազգային գիտաժողովի զեկուցումների ժողովածուում, Ալմաթի – Ակտոբե (Алматы – Актобе), 2018, 639 էջ:

169. Петросян Л.А. Худавердян А.Ю., Новые данные уникального памятника Куро-Аракской культуры из Кети (Ширакская равнина, Армения), стр. 125- 134.

170. Худавердян А. Ю., Деведжян С.Г., Енгибарян А.А., Экстраординарные погребения из памятника Лори Берд, стр. 600-603.

Հոդվածները հրատարակվել են «Transnational Trade, Trade Routes, and Local Marketplaces between the Caucasus and Central Asia (Fehlings S. & Melkumyan H.L. eds), Anthropological Researches» հոդվածների ժողովածուում, Tbilisi: Georgian Anthropological Association: 2018 (4), 92p.

171. Fehlings S., Melkumyan H.L., Introduction, pp. 7-13.

172. Taalaibekova G., Melkumyan H.L., Public Space Commercialized and Commodified: A Case Study of the Vernissage in Yerevan, pp. 48-64.

6. Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ

Տնօրեն՝ պ.գ.դ., Պ. Ավետիսյան
Փոխտնօրեն՝ պ.գ.թ. Գ. Սարգսյան
Էլեկտրոնային փոստ՝ pavetisyans@sci.am
Կայքէջ՝ <http://iae.am>

Մասնագիտական խորհուրդ 007՝ «հնագիտություն և ազգագրություն»
Նախագահ՝ ՀՀ ԳԱԱ թղթ.անդամ, պ.գ.դ. Պ. Ավետիսյան, գիտքարտուղար՝ պ.գ.թ.
Հ.Մելքոնյան

8. Տվյալներ կադրերի վերաբերյալ.

ա) մինչև 35 տարեկան քանի՞ գիտնական է (այդ թվում՝ կին) զբաղեցնում ղեկավար պաշտոններ-չկա
բ) հաշվետու տարում քանի՞ երիտասարդ մասնագետ է (այդ թվում՝ կին) ընդունվել և քանի՞սն ազատվել, 2018 թվականին ընդունվել են աշխատանքի 10 երիտասարդներ, որից 2-ը՝ կին: Ազատվել է աշխատանքից 2 երիտասարդ մասնագետ, որից 1-ը կին:

գ) մինչև 35 տարեկան գիտաշխատողների քանակը՝ 29, 35-ից 60 և ավելի տարիք ունեցող գիտաշխատողների քանակը՝ 114:

9. Հաշվետու տարում պաշտպանված դոկտորական և թեկնածուական ատենախոսությունների քանակը:

Պաշտպանվել է 5 թեկնածուական ատենախոսություն:

10. Տեղեկություններ հաշվետու տարում պատվավոր կոչումների և պարգևատրումների արժանացած գիտնականների մասին.

Պ.գ.թ. Լիլիթ Սիոմոնյանը ստացել ՀՀ նախագահի մրցանակ:

11. Ինստիտուտի 24 գիտաշխատողներ համատեղության կարգով դասավանդում են հետևյալ բուհերում՝ ԵՊՀ-14, Սլավոնական համալսարան-3, Խ. Աբովյանի անվ. պետ. մանկավարժական համալսարան-2, Երևանի գեղարվեստի ակադեմիա-1, Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիա-1, Գավառի պետական համալսարան-1, Երևանի Պետական ճարտարա-շինարարական համալսարան-2: ՀՀ ԳԱԱ լեզվի, արևելագիտության ինստիտուտներում և Մեսրոպ Մաշտոցի անվ. Մատենադարանում համատեղության կարգով աշխատում է 4 գիտաշխատող:

Ինստիտուտի բազային ֆինանսավորմամբ ծրագրերում համատեղության կարգով ընդգրկված են ԵՊՀ 12, ԵՃՇՊՀ 1, ՀԱՊ 1 աշխատակից:

12. Տեղեկություն համատեղ միավորումների (ամբիոններ, լաբորատորիաներ և այլն) մասին:

Գործել է Ֆրանսիայի գիտական հետազոտությունների ազգային կենտրոնի հետ համատեղ ստեղծված “Միացյալ միջազգային լաբորատորիա” (CNRS-LIA): Գերմանիայի ԴԻ ՎԻ ՎԻ Ինթերնեյշնալ կազմակերպության հետ համատեղ ինստիտուտի կազմում ստեղծվել է «Բանավոր պատմությունների կենտրոն»:

Արտերկրի տարբեր գիտական կենտրոնների հետ իրականացվող դաշտային հետազոտական ծրագրերի շրջանակներում ընթացիկ տարում կազմավորվել են 15 համատեղ հնագիտական արավախմբեր, այդ թվում՝ Հայ-ամերիկյան՝4, Հայ-գերմանական՝4, Հայ-ֆրանսիական՝1, Հայ-իտալական՝2, Հայ-ավստրիական՝1, հայ-լեհական՝1, հայ-ճապոնական-1, Հայ-ռուսական-1:

Արտոնագրային ցուցանիշները

№	Կազմակերպությունը	Արտոնագրերի հայտերի թիվը	Դրական որոշումների թիվը	Ստացված արտոնագրերի թիվը
1	2	3	4	5

2018 թ. թեմատիկայի ամփոփ տվյալները

№	Կազմակերպությունը	Թեմաների կամ պայմանագրերի թիվը (n) և ֆինանսավորման ծավալը (X հազ. դր.)			
		Նպատակային ֆինանսավորում	Բազային ֆինանսավորում	Թեմատիկ ֆինանսավորում	Տնտ.պայմանագրեր
1	2	3	4	5	6
	ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ	(1) 8000,0	(1) 309378.3	(4) 25603,4	(7) 68391,3

Կազմակերպության անցկացրած հանրապետական և միջազգային գիտական միջոցառումները

№	Միջոցառման անվանումը	Անցկացման վայրն ու ժամանակը, կազմակերպիչները	Մասնակիցների թիվը	
			ընդամենը	այդ թվում՝ արտերկրներից
1	2	3	4	5
1.	Թաղման ծեսը հնագույն ժամանակներից մինչև մեր օրերը (Հայկական լեռնաշխարհի և Հարավային Կովկաս)»	Երևան, մայիսի 21-24 ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության ինստիտուտ	45	5
2.	«Արագածի թիկունքում» գիտաժողով՝ նվիրված Տ. Խաչատրյանի հիշատակին	Երևան, 28 փետրվարի ԵՊՀ պատմության ֆակուլտետ, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության ինստիտուտ	43	5
3.	Հին Հայաստանի մշակույթը. XVII	Երևան, 4-5 մայիսի ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության ինստիտուտ	60	3
4.	«Աղբբեջանահայ փախստականություն: Քաղաքական, մշակութային, հասարակական խնդիրները 30 տարի անց (պատճառներ, ընթացք, ինտեգրացիա, հեռանկարներ)».	Երևան, 24 նոյեմբերի ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության ինստիտուտ	9	0

5.	Գիտաժողով՝ նվիրված Ս. Բարխուդարյանի 120-ամյակին,	Երևան, 30 մայիսի ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության ինստիտուտ	18	0
6.	Գիտաժողով՝ նվիրված ակադեմիկոս Կարապետ Մելիք-Օհանջանյանի ծննդյան 125-ամյակին	Երևան, 26-27 հունիսի ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության ինստիտուտ	30	0
7.	«Մփյուռքը և «սփյուռքաբնակները» . Մփյուռքի ձևավորման ուսումնասիրության նոր մոտեցումներ»	Երևան, 30 մարտի ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության ինստիտուտ, Հրանտ Դինք հիմնադրամ	10	5

Աղյուսակ 4

Աշխատակիցների արտասահման (այդ թվում՝ ԱՊՀ երկրներ) կատարած գործուղումները

№	Կազմակերպությունը	Երկիրը	Գործուղված գիտնականների թվաքանակը		
			Գիտաժողովներին մասնակցելու	Համատեղ գիտական աշխատանք կատարելու	Բանակցությունների և քննարկումների համար
1	2	3			6
ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ	ԱՄՆ			10	
	ԳԴՀ		5	3	
	Ֆրանսիա		9	4	
	Ավստրիա		1		
	Վրաստան		1	8	3
	ՌԴ		8	5	
	Հոլանդիա		1		
	Տաջիկստան				3
	Շվեդիա		2		
	Դանիա		1		
	Հունաստան			1	
	Բելգիա			1	
	Ճապոնիա			1	
	Ղազախստան		3		
	Չինաստան			1	1
	Ուկրաինա		1	2	1
	Սիբիա			3	
	Լեհաստան			1	
	Իտալիա		1	3	
	Սեժ Բրիտանիա		1	1	
Իրան			1		
Հունգարիա				1	

Կազմակերպությունում արտասահմանյան գիտնականների ընդունելությունը

№	Կազմակերպությունը	Երկիրը	Ընդունված գիտնականների թվաքանակը		
			Գիտաժողովներին մասնակցելու	Համատեղ գիտական աշխատանք կատարելու	Բանակցությունների և քննարկումների համար
1	2	3	4	5	6
ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ		ՌԴ	2	5	
		Թուրքիա		4	
		Վրաստան	3	3	
		Սիրիա		1	
		Իսպանիա		1	
		Ռումինիա		1	
		Ֆրանսիա		9	
		ԱՄՆ	2	21	
		Լեհաստան		6	
		ԳԴՀ		10	
		Իտալիա		9	
		Ավստրիա		3	
		Մեծ Բրիտանիա	2	4	
		Իրան		2	
		Չեխիա		1	
		Հոլանդիա		2	
		Ճապոնիա		6	
Կանադա		1			

Կազմակերպության միջազգային դրամաշնորհները

№	Կազմակերպությունը	Թեմայի անվանումը	Հիմնադրամի կամ կազմակերպության անվանումը	Դրամաշնորհի ժամկետը		Ֆինանսավորման ծավալը (\$, €, դր., руб.)		Թեմայի ղեկավարը
				սկիզբ	ավարտ	ընդհանուր	2018 թ. համար	
1	2	3	4	5		6	7	8
ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և		Բանավոր պատմությունների կենտրոնին օժանդակութ.	ԴԻ ՎԻ ՎԻ Ինթերնեյշնալ	2018-2018թ.		11280,0 դր	11280,0 դր	պ.գ.թ. Գ. Շազոյան
		«Իմ Հայաստան	Սմիթսոնյան հաստատություն	2018-2018		61563,5\$	61563,5\$	պ.գ.դ. Հ. Մարության

ազգագրության ինստիտուտ	ԼԻԱ- «Բնական աղետները և հարմարվողականության ռազմավարությունը Հայաստանում Ք.ա. 10000 թվականից ի վեր»	ԳՊԿ	2016-2018թթ.	13281,2 դր.	4777,3 դր	պ.գ.դ. Պ. Ավետիսյան
	Հայ-ռուսական Ժամանակակից Ժրտասարդությունը էթնո-տարածաշրջանային տեսանկյունից.		2018-2020	9000,0 դր.	3940,0 դր.	պ.գ.դ. Ռ. Կարապետյան
	Բելոռուսի հայերը Հայաստան-Բելոռուս էթնոմշակութային կապերի միգրացիոն համատեքստում	ԳՊԿ	2017-2019	9000.0 դր.	4500,0 դր	պ.գ.դ. Ռ. Կարապետյան
	1949թ. հայերի բռնաքսորի կամպանիան և դրա արտացոլումը պատմական հիշողություններում	Ռուս Խ.Հ.	2016-2018	9000.0 դր.	840,0 դր	պ.գ.թ. Հ. Խառատյան
	Հայկական և կովկասյան միջնադարյան դիցավեպերի լեզվաբանական և մշակութաբանական առանձնահատկությունները	ՖՀԳ - ԳՊԿ	2018-2018	3876,2 դր	3876,2 դր	բ.գ.թ. Տ. Դավալյան

Աղյուսակ 7

Կազմակերպության 2018թ. ֆինանսավորման ծավալները

№	Կազմակերպությունը	Բյուջե	Արտաբյուջե	Դրամաշնորհներ		
				արտաբյուջե (\$, €, քցճ.)	արժույթի կուրսը	դրամ
1	2	3	4	5	6	7
	ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ	391152440 դր.	114643813 դր.	61563,5\$	478,7դր.	29473,7

ԳԱԱ գիտաշխատողների 2018 թ. հրապարակումների ընդհանուր քանակը

№	Կազմակերպությունը	Մենագրություններ, ժողովածուներ, գրքեր		Ուսումնական ձեռնարկներ, դասագրքեր		Հոդվածներ, զեկուցումներ		Թեզիսներ	
		Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ	8	1	1		109	63	2	14

Ասպիրանտների թվաքանակը

№	Կազմակերպությունը	Ասպիրանտների քանակն (այդ թվում՝ կանայք) առ 01.01.2019 թ.		Հաշվետու տարում ասպիրանտուրա են ընդունվել (այդ թվում՝ կանայք)	
		ա/կ.	ա/չկ.	ա/կ.	ա/չկ.
1	2	3	4	5	6
	ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ	1/1	7/6	-	0/3

Տվյալներ մասնագիտական խորհուրդների վերաբերյալ

№	Կազմակերպությունը	Ատենախոսության խորհրդի ծածկագիրը	Մասնագիտության ծածկագիրը և անվանումը	Խորհրդի նախագահը, գիտքարտուղարը (գիտ.աստիճան, անուն, ազգանուն)	2018թ. կազմակերպության աշխատակիցների կողմից պաշտպանված ատենախոսությունների թիվը	
					դոկտորական	թեկնածուական
1	2	3	4	5	6	7

ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ	007	Է.00.03- հնագիտություն, Է.00.04- ազգագրություն, Թ.00.06-մշակութա- բանություն	Խորհրդի նախագահ՝ Ավետիսյան Պավել Մեղրակի, ՀՀ ԳԱԱ թղթ.անդամ, պ.գ.դ., Խորհրդի գիտքար- տուղար՝ Մելքոնյան Հուսիկ Անդրեասի, պ.գ.թ.:	1	5
--	-----	---	---	---	---

Աղյուսակ 11

Աշխատողների թվաքանակի ամփոփ տվյալներն առ 01.01.2019թ.

№	Վազմակեր- պությունը	Աշխատող- ների ընդհանուր թիվը	Գիտական աշխատող- ների ընդհա- նուր թիվը	ՀՀ ԳԱԱ ակադեմի- կոսներ	ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամներ	Գիտության դոկտորներ	Գիտության թեկնածուներ
1	2	3	4	5	6	7	8
	ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ	198	143	-	3	18	73

Отчет

**об основных результатах научной и научно-организационной деятельности
Института археологии и этнографии НАН РА в 2018 г.**

1. Важнейшие результаты.

В отчетном году ежегодный Вашингтонский фестиваль Народного быта и обычаев (“FolkLife Festival”) был посвящен Армении. Научноисследовательская группа этнографов-культурологов института совместно с одним из крупнейших мировых музейных и исследовательских центров – Смитсоновским институтом США – составила и представила на фестивале программу «Армения. Сотворение дома» (Armenia: Creating Home). Выполненная работа, в контексте презентации используемых в социальной и экономической жизни многочисленных элементов национальной культуры, полученных в результате целенаправленного сбора и научного описания, а также концепции фестивальной экспозиции, не имеет прецедента в международной практике подобных фестивалей и получила высокую оценку организаторов. Одиннадцать павильонов, представляющих армянскую культуру виноделия, «тонратун» с пекущимся и раздаваемым лавашом, письменность, ковроделие, хачкар и многочисленные другие элементы народной культуры, за 10 дней приняли около 800000 посетителей (рук. к.и.н. член.кор. НАН РА Л.Абрамян).

Раскопками новооткрытого памятника Лернагог 1 выявлено и исследовано древнейшее поселение, датируемое VIII – VII тыс. до н.э. и представляющее

докерамическую стадию культуры нового каменного века (PPNB/C). Полученные вкладом в сфере исследования ареалов и выявления механизмов формирования первых земледельческих обществ Передней Азии, констатируя факт наличия к северу от Аракса нового центра с характерными для центрального ядра «неолитической революции» параметрами (рук. научн.сотр. А.Петросян, М.Аримуря).

2. Результаты, полученные по базовому финансированию.

В отчетном году в рамках подпрограммы «Археологическое изучение историко-культурного наследия Армении» на территории РА и Арцаха исследовано 42 памятника. Обнаружены и описаны крепости-поселения бронзового – железного веков, скальные погребения, высеченные в скалах средневековые часовни, производственные комплексы. Благодаря полученным в результате раскопок и лабораторных анализов данным существенно обновлена источниковая база изучения истории и культуры Армении (рук. д.и.н., член.кор. НАН РА П.Аветисян).

В рамках подпрограммы «Корпус армянских надписей» продолжены работы по составлению выпусков эпиграфических надписей марзов Армавир, Арагацотн и Котайк. На различных памятниках марза Котайк РА сфотографировано, расшифровано, эстампировано и снабжено примечаниями около пяти десятков новых эпиграфических надписей (рук. к.и.н. Г.Саркисян).

На основе собранных в рамках подпрограммы «Этнические особенности социально-культурных процессов среди городского и сельского населения РА» материалов и результатов этносоциологических исследований проанализированы имеющие место в армянском обществе изменения и проявляющиеся тенденции в системах миграции, семейных и родственных отношений, праздников и обрядов, религии, профессиональной культуры, идентичности. В частности, обсуждается, какое влияние оказывают процессы глобализации и новые информационные потоки на изменения семейных ценностей, гражданского и договорного брака, модели семьи, какие новые проявления имеют место в области идентичности, армянской празднично-обрядовой системе и потреблении художественной культуры. Выявлено социально-экономическое и культурное влияние, оказанное миграцией на индивидуальном, семейном, общинном и общественном уровнях (рук. д.и.н. М.Галстян).

3. Результаты, полученные по тематическому финансированию.

С октября текущего года силами научно-исследовательских групп института выполняется пять тем – «Лингво-фольклористический) и культурологический анализ символических изображений растений и плодов по армянским фольклорным текстам», «Древнейшие слои армянского эпоса», «Армяно-иранская эпическая поэма «Ростам Зал» и армянская эпическая традиция», «Фольклор Сюника», «Атлас истории и культуры Ванского царства (по археологическим и письменным источникам)». В течение двух месяцев тематические группы частично завершили сбор необходимых для исследования первоисточников и работы по их систематизации.

4. Результаты прикладных работ.

Значительная работа проведена в сфере раскопок и полевых исследований памятников с целью сохранения культурного наследия, реставрации и музеефикации памятников. В отчетном году по этим программам раскопаны крепость Даштадема, новооткрытое античное поселение Мастары, 6 церковных комплексов, 1 маслодавильня. Министерству культуры для включения в список историко-культурных памятников РА предоставлены данные о более чем 350 обнаруженных экспедициями института объектах.

Реставрировано и подготовлено для музеефикации 800 находок, имеющих большую историко-культурную ценность – предметы из бронзы, железа, стекла, керамики, кости (рук. д.и.н., член.кор. НАН РА П.Аветисян).

В интернет - картотеку «KoHa» введена 1441 книга из именного фонда Г.Аресяна. Создана электронная картотека библиотечных периодических изданий, которая помещена на сайте института.

Силами группы прикладной этнографии в 2018 г. 1049 страниц копий протоколов заседаний Политбюро Закфедерации из архива Института марксизма-ленинизма Республики Грузии (фонд 13, списки 1,12, 13,14, всего 24 дела) доставлено в Армению. После обработки материалы будут помещены в архив Института археологии и этнографии НАН РА (рук. к.и.н. Г.Харатян).

Report on the Main Results of the scientific and scientific-organizational activities of the Institute of Archaeology and Ethnography of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia in 2018

1. The most important results

In the reporting year, Washington's annual Folklore Festival (FolkLife Festival) was dedicated to Armenia. The scientific research group of ethnologists and Cultural Studies specialists of the Institute, together with the US-based Smithsonian Institution, one of the world's largest museums and research centers, elaborated and realized a project named "Armenia: Creating Home". The work performed in terms of presenting a concept of targeted collection, scientific description and exhibition of the most prominent elements of folk culture, which is vigilant of today's household and economic life, and has no precedent for similar festivals international practice: it was highly appreciated by the organizers of the festival. Eleven pavilions representing Armenian wine-making culture, Armenian bakery tonratun with baking and distributing lavash bread, writing, needlework, carpet weaving, khachkar and many other elements of culture have taken about 800,000 visitors in 10 days (project directed by Dr. L. Abrahamyan, corresponding member of NAS RA).

In the result of excavations of the new site Lernagog 1 and study of corresponding materials, an ancient settlement was revealed and researched dated to the 8-7th millennia BC, which introduces the culture of the Early Holocene pre-ceramic Neolithic (PPNB/C) period. The results and new data from the excavations are an important contribution to the sphere of understanding the mechanisms of formation of the first agricultural societies in the Near East, as well as to studies related the area of their spreading. These works evidence the

existence of a new centre with parameters typical to the core zone of “Neolithic revolution” in the regions to the north of river Araxes (directed by scientific collaborator A. Petrosyan and M. Arimura).

4. Results of applied works

Significant work has been done in the field of historical and cultural heritage, preservation, restoration, museum enrichment, excavations and field research. In the reporting year, the fortress of Dashtadem, Mastara's newest antique dwelling, 6 church complexes, and 1 oil-press were excavated. To include in the list of historical and cultural monuments of the Republic of Armenia, the Ministry of Culture of Armenia has been provided with data of more than 350 ancient sites discovered by the Institute's expeditions.

800 units of historical and cultural values - bronze, iron, glass, bone and stone materials and objects were reconstructed and prepared for passing to museums (project directed by Dr. P. Avetisyan, corresponding member of NAS RA).

Total of 1441 units of books have been included in the Koha Online catalogue from the G. Areshyan nominal fund. An electronic data base of the periodicals of the Institute has been prepared, which was placed at the electronic site of the Institute.

In 2018, by the efforts of the group of Applied Ethnography, 1049 pages of materials of the Protocols of Marxism-Leninism archives located in the of Republic of Georgia and concerning the Politbureau meetings of Transcaucasian Federation were brought to Armenia (Fond 13, lists 1, 12, 13, 14, on the whole 24 cases). After elaboration, these documents will be included in the archives of the Institute of Archaeology and Ethnography, NAS RA (project directed by Dr. H. Kharatyan).

Տնօրեն՝

Պ.Ս. Ավետիսյան

Տնօրենի տեղակալ՝

Գ.Գ. Սարգսյան